

Człowiek a środowisko przyrodnicze wczoraj, dziś i jutro na przykładzie gminy Janów¹

Ilona Bogunia²

Cel ogólny:

- Ukazanie współzależności między człowiekiem a środowiskiem, w którym żyje.
- Wzmocnienie więzi i odpowiedzialności za środowisko lokalne poprzez kontakt bezpośredni i pogłębienie wiedzy o własnym regionie w ujęciu historycznym.

Cele operacyjne

Uczeń wie:

- jakie elementy naturalne i antropogeniczne występują w krajobrazie rolniczym;
- jakie były warunki życia i gospodarowania ludności tego terenu w przeszłości;
- w jaki sposób człowiek może szkodzić środowisku na wsi;
- jakie zakłady pracy funkcjonują obecnie na terenie gminy i jaki jest ich wpływ na środowisko;
- jakie formy ochrony przyrody występują na terenie gminy.

Uczeń potrafi:

- dostrzec związki między naturalnymi składnikami środowiska a człowiekiem i jego działalnością;
- zbierać i opracowywać zdobyte informacje, dokonywać ich selekcji, porządkować oraz przedstawiać je w formie graficznej;
- lokalizować badane obiekty na mapie i w terenie;
- korzystać z różnych źródeł informacji (literatura, prasa lokalna, mapy, wywiady np. z pracownikami urzędu gminy, fotografie, tabele, rysunki, wykresy, Internet);
- współdziałać w grupie;
- publicznie prezentować wyniki swojej pracy.

Uczeń rozumie:

- przyczyny i skutki zmian w środowisku lokalnym zachodzących pod wpływem antropopresji;
- konkretne problemy dotyczące środowiska i proponuje sposoby ich rozwiązania.

Zastosowane aktywne metody nauczania: projekt edukacyjny, praca w grupach, burza mózgów, obserwacja bezpośrednia, wycieczka, ćwiczenia praktyczne.

Forma i czas pracy: projekt będzie realizowany w pięciu grupach czteroosobowych. Na jego realizację uczniowie mają pięć tygodni.

¹ Scenariusz zajęć z edukacji regionalnej w klasach I – III gimnazjum do realizacji na lekcjach geografii, historii lub w ramach zajęć pozalekcyjnych: koło ekologiczne, koło turystyczne, koło historyczne.

² Nauczyciel historii w Gimnazjum im. Armii Krajowej w Piasku.

INSTRUKCJA DO PROJEKTU DLA UCZNIÓW

Temat: Człowiek a środowisko przyrodnicze wczoraj, dziś i jutro na przykładzie gminy Janów.

Cele:

- Zebranie informacji dotyczących związków między człowiekiem a środowiskiem naszej gminy w przeszłości oraz obecnie i planów na przyszłość;
- określenie wpływu działalności gospodarczej i turystyki na środowisko;
- charakterystyka form ochrony przyrody na terenie gminy;
- podjęcie wniosków dotyczących działań mających zapewnić gminie zrównoważony rozwój w przyszłości;
- przedstawienie zebranych informacji w formie folderu.

Zadania:

Projekt będziecie realizować w pięciu grupach czteroosobowych:

1. Historycy.
2. Przedsiębiorcy.
3. Rolnicy.
4. Ekolodzy.
5. Turyści.

Spośród osób należących do waszej grupy wybierzcie lidera, który będzie koordynatorem waszych działań. Do jego obowiązków będzie należało dbanie, by każdy miał swój udział w projekcie, informowanie was o postępach prac i ocena wkładu poszczególnych osób w pracę zespołu. Po wstępnej analizie szczegółowych zadań, które określicie i wybierzecie do realizacji, podzielicie się obowiązkami w grupie. Postarajcie się aby każdy miał do wykonania jednakową część pracy.

Szczegółowe zadania:

- określenie zagadnień, które będą opracowywane przez poszczególnych członków grupy;
- gromadzenie danych;
- wykonanie rozdziału folderu;
- prezentacja wykonanych prac.

Każda grupa wykona jeden z poniższych rozdziałów folderu.

Historycy – **Rozdział 1.** Warunki życia i gospodarowania człowieka na terenie naszej gminy w przeszłości.

Zagadnienia dla poszczególnych członków grupy:

1. Rodzaje działalności gospodarczej człowieka na terenie gminy w przeszłości (rolnictwo, handel, rzemiosło).
2. Wkład w rozwój gospodarczy i kulturalny postaci związanych z terenem gminy w przeszłości (Zygmunt Krasiński, Stefania i Karol Raczyńscy, Franciszek Szanior i in.).
3. Obiekty gospodarcze występujące na terenie gminy sprzed II wojny światowej (pstrągarnia, młyn wodny, zabudowania gospodarcze przy pałacu Raczyńskich).
4. Zabytki architektury mieszkalnej i sakralnej na terenie gminy oraz inne obiekty budowlane (drogi, mosty, mury).

Przedsiębiorcy – Rozdział 2. Wpływ działalności gospodarczej na środowisko przyrodnicze gminy Janów.

Zagadnienia dla poszczególnych członków grupy:

1. Rodzaje przedsiębiorstw działających obecnie na terenie gminy (KABEX, RUROPLAST, Rozlewnia wód mineralnych, KASTOR, Hotel „Kmicic” i in.).
2. Szkodliwość prowadzonej działalności dla środowiska.
3. Zatrudnienie.
4. Działania podejmowane przez przedsiębiorstwa na rzecz ochrony środowiska.

Rolnicy – Rozdział 3. Zmiany w środowisku naturalnym spowodowane działalnością rolniczą.

Zagadnienia dla poszczególnych członków grupy:

1. Struktura użytkowania gruntów w gminie, rodzaje gleb i główne uprawy.
2. Dochody z rolnictwa jako źródło utrzymania.
3. Wykorzystanie środków z funduszy Unii Europejskiej dla rolnictwa w naszej gminie.
4. Perspektywy w zakresie rozwoju rolnictwa i produkcji zdrowej żywności.

Ekolodzy – Rozdział 4. Formy ochrony przyrody w naszej gminie.

Zagadnienia dla poszczególnych członków grupy:

1. Charakterystyka form ochrony przyrody na terenie gminy (rezerwy: Ostrężnik, Kaliszak, Parkowe, Stawki, Park Krajobrazowy „Orlich Gniazd”, pomniki przyrody).
2. Instytucje działające na rzecz ochrony przyrody na terenie gminy.
3. Problem utworzenia Jurajskiego Parku Narodowego.
4. Fundusze unijne w dziedzinie ochrony środowiska dla naszej gminy.

Turyści – Rozdział 5. Zagrożenia i szanse dla środowiska wynikające z rozwoju turystyki.

Zagadnienia dla poszczególnych członków grupy:

1. Atrakcje turystyczne gminny.
2. Baza turystyczna w gminie.
3. Zagrożenia dla środowiska wynikające z rozwoju turystyki.
4. Plany dotyczące rozwoju turystyki w gminie i jej znaczenie w promowaniu gminy.

Zbieranie materiałów

Materiał do opracowań należy zgromadzić w oparciu o wywiady, obserwacje bezpośrednie w terenie (wycieczki), wykonywanie zdjęć, notatki z literatury, Internet, artykuły z prasy lokalnej.

Opracowanie wyników

Rozdział folderu opracowany przez grupę powinien zawierać jedną do pięciu stron maszynopisu formatu A4 składających się z tekstu, który może być uzupełniony zdjęciami, tabelami, wykresami. Na końcu rozdziału należy umieścić bibliografię. Całość opracowania powinna być zapisana na dołączonej dyskietce lub płycie CD.

Dwie osoby (ochotnicy) niezależnie od pracy w swoich grupach wykonają:

- okładkę folderu zawierającą element graficzny z wkomponowanym herbem gminy;
- stronę tytułową z tytułem folderu, nazwą szkoły i datą wydania;
- stronę redakcyjną ze składem poszczególnych grup, nazwiskami nauczycieli opiekujących się zadaniem i nazwiskiem autora okładki;
- spis treści.

Czas realizacji: na wykonanie zadania macie 5 tygodni.

Harmonogram realizacji projektu:

Harmonogram prac	Termin
- Zebranie danych.
- Uporządkowanie danych.
- Sporządzenie rozdziału folderu.
- Przygotowanie do prezentacji.
- Prezentacja.

Źródła informacji:

- Gminne Centrum Informacji w Janowie;
- Urząd Gminy w Janowie;
- Oddział Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego w Złotym Potoku;
- Nadleśnictwo Złoty Potok;
- Przedsiębiorstwa działające na terenie gminy;
- Biblioteki gminne;
- Internet.

Terminy konsultacji dla nauczycieli opiekujących się projektem:

Imię i nazwisko	Termin
Nauczyciel historii	
Nauczyciel geografii	
Nauczyciel biologii	

Kryteria oceny pracy:

Ocena pracy będzie opierała się na następujących kryteriach:

- spełnienie wszystkich wymagań instrukcji;
- wyczerpanie tematu pod względem rzeczowym;
- poprawność merytoryczna;
- oryginalność;
- estetyka wykonania.

Sposoby i czas prezentacji:

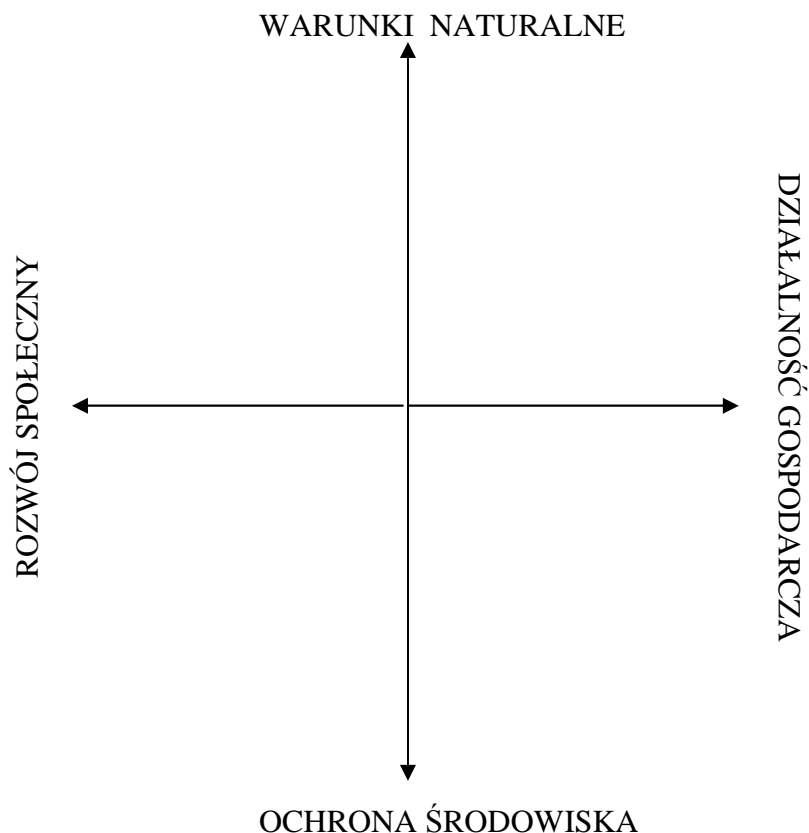
W ustalonym terminie odbędzie się prezentacja rozdziałów folderu przygotowanych przez grupy. Wezmą w niej udział zaproszeni nauczyciele, przedstawiciele urzędu gminy, uczniowie. Prezentacja będzie miała charakter wystawy. Każda grupa otrzyma swój stolik, na którym będą rozłożone poszczególne karty rozdziału i w ciągu 2 – 3 min. poszczególni uczniowie będą mogli zainteresować zebranych swoją pracą. Można przeczytać fragment tekstu, zwrócić uwagę na ilustracje, opowiedzieć

o przygodzie związanej ze zbieraniem materiałów, przedstawić jakieś szczególnie interesujące dane itp. Prezentacja może być wykonana w formie multimedialnej.

Po zakończeniu prezentacji rozdziały zostaną połączone w folder (dołączenie okładki).

Podsumowanie zajęć

Podsumowaniem projektu będzie dokonanie **oceny stanu środowiska przyrodniczego** gminy oraz określenie warunków i możliwości jego zrównoważonego rozwoju za pomocą metody „**róży diagnostycznej**”.

Każdej odpowiedzi przyznajemy od zera do dwóch punktów, w takim przypadku maksymalna liczba punktów dla każdego działu wynosi dziesięć.

Propozycje pytań dla czterech działów:

- WARUNKI NATURALNE:
 1. Czy teren gminy jest atrakcyjny krajobrazowo?
 2. Czy powietrze można uznać za czyste?
 3. Czy wody w stawach i Wiercicy są czyste?
 4. Jak duża jest powierzchnia lasów?
 5.

- DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA:
 1. Czy przedsiębiorstwa można uznać za nowoczesne?
 2. Jaki jest stopień zaspokojenia potrzeb żywnościowych mieszkańców przez miejscowe rolnictwo?
 3. Jaki ocenić stan rozwoju sieci usługowej?
 4. Jak ocenić bliskość rynków zbytu?
 5.
- OCHRONA ŚRODOWISKA:
 1. Czy przyroda jest chroniona w dostateczny sposób?
 2. Czy planowany jest rozwój powierzchni terenów chronionych?
 3. Czy w gminie są oczyszczalnie ścieków?
 4. Czy w gminie jest sieć kanalizacyjna?
 5.
- ROZWÓJ SPOŁECZNY:
 1. Jaki jest stopień bezrobocia?
 2. Jaki jest dostęp młodzieży do oświaty?
 3. Czy dysproporcje w poziomie życia ludności są duże?
 4. Czy występuje emigracja zarobkowa?
 5.

Wspólnie z grupą po dokonaniu oceny i zsumowaniu punktów w każdym dziale należy zastanowić się nad długością ramion figury otrzymanej po połączeniu punktów na wykresie i ustalić przyczynę niedomagań przy ramionach najkrótszych oraz propozycje działań w programie naprawczym.

Literatura:

- Antoniewicz Marcei, *Herby miast województwa częstochowskiego*, Częstochowa 1984.
- Bogunia Ilona, Kidawa Izabela, Kapral Małgorzata, *Dziedzictwo kulturowe Ziemi Częstochowskiej. Program ścieżki edukacyjnej realizowany w Gimnazjum w Piasku od roku szkolnego 2004/2005*, Piasek 2004.
- Bronisz Stanisław, Pucek Krzysztof, Stróżecki Andrzej, *Wyżyna Krakowsko-Częstochowska. Przewodnik*, Wrocław 1994.
- Chełmicka Marianna, Dobrowolska Elżbieta, *Ścieżka ekologiczna w gimnazjum realizowana metodą projektu*, Toruń 2001.
- Czaińska Zdzisława, Wojtkowicz Zofia, *Aktywne metody w edukacji geograficznej – część I i II*, Toruń 2000.
- Hereźniak Janusz, *Tworzymy Jurajski Park Narodowy*, Częstochowa 1996.
- Jankowski Dariusz i in., *Zabytki architektury i budownictwa w Polsce. Województwo częstochowskie*, Warszawa 1985.
- Kreto Barbara, *Edukacja ekologiczna. Nowa szkoła na zielonej ścieżce*, Toruń 2000.
- Radziejowski Janusz, *Ekorozwój Jurajskich Parków Krajobrazowych. Wybrane problemy*, Warszawa 1995.
- Zwoliński Mirosław, *Szkice monograficzne Janowa i okolicy*, Częstochowa 1992.